

Informatīvais ziņojums par pētījuma *SHARE*
(Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe)
īstenošanas gaitu 2022. gada 1. ceturksnī

Par *SHARE*

SHARE ir starptautisks pētījums, kura gaitā, intervējot iedzīvotājus vecumā virs 50 gadiem, tiek iegūta informācija par veselības, ekonomiskajiem, demogrāfiskajiem un psiholoģiskajiem aspektiem. Datu vākšana šobrīd tiek īstenota 27 Eiropas Savienības valstīs, kā arī Šveicē un Izraēlā. Pirmoreiz iedzīvotāju aptauja tika veikta 2004. gadā. Latvijā pirmreizēja datu vākšana notika 2017. gadā. *SHARE* ir longitūdināls pētījums, kurā respondenti tiek atkārtoti intervēti ik pēc diviem gadiem.

***SHARE* finansējums un zinātniskās kapacitātes nodrošinājums**

Latvijas valsts finansējums

Kopš 2016. gada, kad Latvija iesaistījās *SHARE* pētījuma īstenošanā, lauka darbu finansēja Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ģenerāldirektorāts (*The Commission's Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion*). Eiropas komisijas grants, kas nosedza 80 % no pētījuma lauka darba izmaksām Baltijas valstīs, no 2021. gada vairs nebija pieejams, un projekta turpinājumam bija nepieciešams atrast nacionālo finansējumu, kas tika atrasts. Lauka darba veikšanu 9 un 10 posmā (2021-2024) finansē Izglītības un zinātnes ministrija un Valsts izglītības attīstības aģentūra. Latvijas valsts finansējums sastāda 351 000,00 eur

RSU finansējums zinātniskās kapacitātes nodrošināšanai

RSU koordinē *SHARE* realizēšanu Latvijā. Universitāte finansē: pētnieku zinātnisko darbību un pētījumu rezultātu publicēšanu; papildus finansējuma piesaisti *SHARE* datus balstītu zinātniski pētniecisko projektu īstenošanai; pētījuma anketu tulkošanu un salīdzināšanu, aptaujas programmatūras testēšanu; informatīvo ziņojumu sagatavošanu par projekta īstenošanas gaitu; projekta mājaslapas uzturēšanu.

***SHARE* projekta gaita šā gada 1. ceturksnī**

Lauka darba īstenošana

Šā gada februārī plašākai auditorijai kļuva pieejami pētījuma 9. posma otrās Covid-19 aptaujas dati, kas sniedz ieskatu, kā pandēmija ir mainījusi gadus vecāku iedzīvotāju ikdienu.

Šā gada 1. ceturksnī notika sagatavošanās darbi trešajam datu vākšanas posmam Latvijā, kuru nodrošina SIA “Socioloģisko pētījumu institūts”.

Pētījuma longitūdinālais dizains nosaka, ka ik pēc diviem gadiem respondenti tiek intervēti atkārtoti, savukārt intervijas tiek veiktas, tiekoties ar respondentiem klātienē. Epidemioloģiskā situācija Latvijā ietekmēja plānotos lauka darba uzsākšanas termiņus. Trešā posma lauka darba īstenošanu plānots pabeigt šā gada jūnijā.

Papildaptaujas pilnveide un tulkošana

Šā gada 1. ceturksnī noslēdzās darbs pie COVID-19 papildaptaujas jautājumu pilnveides un tulkošanas. Aptauja ir papildināta ar jaunām tematisko jautājumu kopām. Papildaptauja tiek veikta vienlaikus ar *SHARE* 9 posma pamatanketu.

Sākotnēji papildaptauja tika veidota ar mērķi gūt ieskatu par to, kā mainījās iedzīvotāju ikdienas paradumi, nodarbinātības situācija un ienākumi, kā arī piekļuve veselības aprūpes pakalpojumiem Covid-19 pandēmijas ietvaros. Atkārtotā papildaptauja ietver jautājumus par izmaiņām ilgākā laika posmā.

Citas aktivitātes:

- Veikta anketas jautājumu faila sagatavošana un salīdzināšana latviešu, krievu un angļu valodās (D. Baltmane, I. Gehtmane-Hofmane);
- Veikta informācijas atjaunošana projekta mājaslapā (D. Baltmane, I. Gehtmane-Hofmane)

SHARE datos balstīti pētniecības projekti

Fulbraita stipendiāte sadarbībā ar RSU Sabiedrības veselības institūtu īsteno SHARE datos balstītu projektu

Šā gada februārī RSU Sabiedrības veselības institūtā uzsāka darbu viespētniece, Fulbraita stipendiāte, Teksasas Tehnoloģiju universitātes Veselības zinātņu centra Sabiedrības veselības katedras docente *Ph.D.* Courtney M Queen. Viespētniece sadarbībā ar RSU Sabiedrības veselības institūta pētniekiem īsteno projektu “*International Relationships & Translational Actions Toward Health Equity*” (Starptautiskās attiecības & praktiskā darbība vienlīdzības veicināšanai veselības aprūpē), kurā tiks izmantotas SHARE datu kopas, lai pētītu sabiedrības veselību un nevienlīdzību veselības jomā.

Turpinās pēcdoktorantūras pētījuma “Sabiedrības novecošanas izaicinājumi Baltijas jūras reģionā” īstenošana

Pēcdoktorantūras projekta ietvaros, RSU Statistikas laboratorijas vadošā pētniece, SHARE projekta vadītāja Latvijā, *Dr. med.* Ieva Reine, sadarbībā ar Igaunijas, Lietuvas, Zviedrijas un Norvēģijas pētniekiem, turpināja darbu pie pētījuma “Sabiedrības novecošanas izaicinājumi Baltijas jūras reģionā” (Nr. 1.1.1.2./VIAA/3/1/9/540). Projekta budžets: 133 805,88 *eur*

Pēcdoktorante Ieva Reine pētījumu uzsāka 2020. gada 1. maijā un tas ilgs 3 gadus. Pētījuma mērķis ir pilnveidot zināšanas par sociālās atstumtības faktoriem, salīdzinot Baltijas un Skandināvijas valstis. Pamatojoties uz diviem galvenajiem datu avotiem – *SHARE* (Baltijas valstis un Zviedrija) un *NorLAG* (Norvēģija) projektā tiek pētīts, kā sociālā atstumtība attīstās vecāka gadagājuma iedzīvotāju vidū un kā mainās sabiedrības diversifikācijas apstākļi un ko tie nozīmē labklājībai, kā arī politikas ietekme uz novecošanas procesiem. Pētījuma rezultāti atvieglos jēgpilnu risinājumu meklēšanu vecāka gadagājuma cilvēku integrācijai sabiedrībā, sagatavošanos veiksmīgākai sabiedrisko pārmaiņu pārvarēšanai, fiziskās un garīgās veselības problēmu mazināšanai un novēršanai vēlākā dzīvē, kā arī nepilnību mazināšanai neaizsargāto grupu vidū.

Pēcdoktorantūras pētījuma rezultātu publicēšana šā gada 1. ceturksnī:

- publicēts: I. Reine, M. Miķelsone, A. Ivanovs, S. Tomsone (2022). Access to healthcare during COVID-19 among ageing population in Latvia. *SHS Web of Conferences*. DOI: 10.1051/shsconf/202213101008
- sagatavota, iesniegta un apstiprināta publikācija par tēmu “*Mental health, well-being and the use of healthcare services among older Latvian diaspora*” (Autori: Reine, I., Koroļeva, I., Goldmanis, M.). *15th International Scientific Conference “Society. Integration. Education”*;
- sagatavoti trīs (3) stenda referāti RSU Starptautiskajai COVID-19 konferencei “IETEKME, INOVĀCIJAS UN PLĀNOŠANA”, kura notiks šā gada 28. un 29. aprīlī. Stenda referātu tēmas: 1. *Self-rated Health of Latvian Population Aged 50+ During the Covid-19 pandemic* (autori: Ieva Reine, Courtney Queen, Madara Miķelsone, Diāna Baltmane); 2. *Psychological Distress Among the Elderly in the Baltic Nations During the Beginning of the COVID-19 Pandemic* (autori: Rubini Pasupathy, Courtney Queen, Ieva Reine); 3. *Gender Differences in Psychological Distress Among the Elderly in Latvia at the Beginning of the COVID-19 Pandemic* (autori: Rubini Pasupathy, Courtney Queen, Ieva Reine);
- uzsākts darbs pie publikācijas par tēmu “*Social isolation and loneliness among Latvian and Swedish older populations*” (autori: Reine, I., Khutieva, D.) sagatavošanas, kuru plānots prezentēt Ziemeļvalstu gerontoloģijas kongresā Dānijā (*26th Nordic Congress of Gerontology in Odense*) šā gada jūnijā.

SHARE datos balstīti promocijas darbi:

- Šā gada 1. ceturksnī RSU socioloģijas doktorantūras otrā studiju gada doktorante Nadežda Kuļigina sagatavoja stenda referātu RSU Starptautiskajai COVID-19 konferencei “IETEKME, INOVĀCIJAS UN PLĀNOŠANA”, kura notiks šā gada 28. un 29. aprīlī, par tēmu “Funkcionālā solidaritāte ģimenē izpausmes Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma laikā; datu analīze” (autori: N. Kuļigina, A. Ivanovs). Nadeždas Kuļiginas promocijas darba tēma “Strappaaudžu solidaritātes ģimenē labklājības valsts kontekstā”. Promocijas darba vadītājs – RSU Statistikas laboratorijas vadītājs *Dr. sc. soc.* Andrejs Ivanovs;
- Šā gada 1. ceturksnī RSU medicīnas doktorantūras pirmā studiju gada doktorante, RSU Statistikas laboratorijas lektora p.i. Madara Miķelsone uzsāka darbu pie publikācijas sagatavošanas par tēmu “*The impact of Covid-19 pandemic to ageing process – development of Healthy Ageing Index (HAI-19) for Latvian population*” (autori: Miķelsone, M., Reine, I., Petrošina, E., Grēve, M.), kuru plānots prezentēt Ziemeļvalstu gerontoloģijas kongresā Dānijā (*26th Nordic Congress of Gerontology in Odense*) šā gada jūnijā. Madaras Miķelsones promocijas darba tēma “Veselīgu novecošanu noteicošie faktori gados vecākiem cilvēkiem Latvijā”. Promocijas darba vadītāji ir RSU Rehabilitācijas fakultātes dekāne, asociētā profesore *Dr. med.* Signe Tomsone un RSU Statistikas laboratorijas vadītājs *Dr. sc. soc.* Andrejs Ivanovs. Doktorantūras studiju ietvaros, šā gada 1. ceturksnī publicēts raksts: M. Miķelsone, I. Reine, D. Baltmane, S. Tomsone (2022). *Comparison of intrinsic capacity factors in older individuals before and during COVID-19 in the context of healthy ageing in Baltic Countries*. *SHS Web of Conferences*. DOI: 10.1051/shsconf/202213101004

Jaunami *SHARE Latvia* komandas sastāvā

Šogad *SHARE* komandai ir pievienojusies RSU Zinātnes departamenta Inovāciju projektu vadītāja Justīne Viķe, kura nodrošina projekta administratīvo atbalstu. Savukārt no šā gada maija *SHARE* pētnieku komandai pievienosies Latvijas universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta vadošā pētniece Ilze Koroļeva. Ilze pievienosies RSU Statistikas laboratorijas kolektīvam nomainot līdzšinējos *SHARE* projekta viespētniekus Antanasu Kairys un Olgu Zamalijevu.

Starptautiskās sadarbības paplašināšana

EEA mobilitātes projekta “Veselīgas novecošanas, labklājības un sociālās drošības veicināšana (EEA-GRANT-2005)

Šā gada 1. ceturksnī EEA mobilitātes projekta “Veselīgas novecošanas, labklājības un sociālās drošības veicināšana” (EEA-GRANT-2005) ietvaros RSU akadēmiskā personāla pārstāve Olga Rajevska devās vizītē uz Lihtenšteinas universitāti. Vizīte ilga 4 nedēļas un tās mērķis bija attīstīt sadarbību kopīgu *SHARE* datos balstītu zinātnisko projektu pieteikumu un zinātnisko publikāciju sagatavošanā. Identificētās potenciālās pētniecības sadarbības tēmas: dzimumu nevienlīdzība pensiju jomā; diferenciālā mirstība un tās ietekme uz pensijām; aktīva un veselīga novecošana; ilgtermiņa aprūpe novecojošās sabiedrībās.

Projektu īsteno RSU Statistikas mācību laboratorija un RSU Sabiedrības veselības institūts sadarbībā ar Islandes universitāti un Lihtenšteinas universitāti.

Nākamās Latvijas pārstāvju mobilitātes vizītes notiks šā gada 4. ceturksnī. Šobrīd notiek sagatavošanās darbs partneruniversitāšu pētnieku uzņemšanai. Projekta vadītāja Ieva Reine. Projekta budžets: 49 987,00 *eur*

Sadarbības paplašināšana Baltijas jūras reģionā

Starptautiskās sadarbības paplašināšanai *SHARE* projekta Latvijā vadītāja Ieva Reine sadarbībā ar Lietuvas kolēģiem, RSU Statistikas laboratorijas viespētniekiem Antanas Kairys un Olgu Zamalijevu sagatavoja priekšlikumus projekta pieteikumam Ziemeļvalstu ministru padomei. Plānots, ka projekta “*Ageing in the Baltoscandic region: implementation of research results*” iesniedzējs un vadošais partneris būs RSU.

Projekta mērķis ir paplašināt sadarbību ar partneriem Baltijas jūras reģionā sabiedrības novecošanas jautājumu izpētē un izveidot kopīgu platformu zināšanu un pieredzes apmaiņai. Sagatavotie priekšlikumi tika apspriesti šā gada 12. aprīlī tiekoties ar Ziemeļvalstu ministru padomes Latvijas biroja pārstāvjiem.

SHARE pētnieku dalība pasākumos, sapulcēs, konferencēs:

- Šā gada 30. un 31. martā attālināti tiešsaistes platformā *Zoom* notika *SHARE* pētījuma koordinātoru tikšanās, kuras laikā tika pārrunāta 9. posma lauka darba norise. Katra dalībvalsts dalījās ar pieredzi, kā epidemioloģiskās situācijas apstākļos tiek veiktas intervijas un uzrunāti pētījuma respondenti, kā arī tika pārrunāta 9. posma pārbaudes failu struktūra un diskutēts par korekciju ieviešanu. *SHARE* dalībvalstu koordinātori sniedza informāciju par 10. posma norisi, anketas jautājumu struktūru un skatījumu par tālāko projekta gaitu pēc 2024. gada. Dalībvalstu pārstāvji informēja par projekta finansēšanas iespējām un tālākajiem plāniem *SHARE* datu diseminācijā. Latvijas pārstāve – Ieva Reine piedalījās ar ziņojumu par lauka darba norisi Latvijā;
- Notika sagatavošanās darbs dalībai RSU Zinātnieku brokastīs “Kur meklēt sekundāros datus savām pētniecības aktivitātēm”, kurš notika šā gada 6. aprīlī.

Pasākumā ar prezentāciju “*SHARE* dati – jaunākais un aktuālākais par sabiedrības novecošanu” uzstājās Ieva Reine, iepazīstinot dalībniekus ar *SHARE* datu izmantošanas iespējām pētniecībā.

Citas *SHARE* publikācijas šā gada 1. ceturksnī

- Zamaliņeva, O., Kairys, A., Miķelsone, M., & Reine, I. (2022). Current Individual and Retrospective Factors Associated with Lifelong Learning among 50-64 Year Olds in the Baltic States. *Pedagogika*, 144(4), 69–87. <https://doi.org/10.15823/p.2021.144.4>
- Apstiprināta publicēšanai: O. Rajevska, A. Reine, D. Baltmane, I. Gehtmane-Hofmane. Older workers in the Baltic states over the pandemic year: *SHARE* Corona Survey results.

Sagatavoja Ilona Gehtmane-Hofmane
RSU Sabiedrības veselības institūta pētniece